

25 JAAR VOGELWERKGR

Op zondag 28 september 2014 vieren Natuurpunt Oost-Brabant, Natuurpunt Glabbeek en de Vogelwerkgroep Oost-Brabant in Glabbeek het 25-jarig bestaan van de Vogelwerkgroep Oost-Brabant samen met 25 jaar natuureservaat Paddepoel.

Tijd voor een interview met Marcel Jonckers, bezieler van de Vogelwerkgroep.

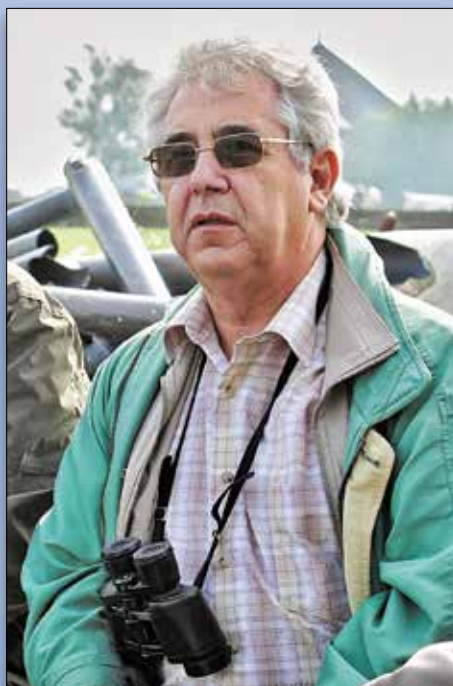
Interview met ancien Marcel Jonckers

Marcel, hoe is deze vogelwerkgroep ontstaan?

Marcel:

De Vogelwerkgroep Oost-Brabant ontstond in 1989 na een eerste grote vogelcursus in elkaar gestoken door Philippe Smets in zijn eentje. Philippe vond dat er in de cursus natuurgids onvoldoende aandacht ging naar vogels, terwijl dit de meest duidelijk aanwezige dieren zijn in onze natuur. Ze zijn er (in tegenstelling tot bv. insecten) heel het jaar. Ze leven minder verborgen dan zoogdieren zoals muizen en spitsmuizen. Ze bekoren iedereen doordat ze met hun kleuren en zang inspelen op dezelfde basiszintuigen als waarvan wij, mensen, hoofdzakelijk gebruik maken: zicht en gehoor. Zoogdieren spelen meer op reuk wat voor ons quasi onopgemerkt blijft.

Die eerste cursus vogels bestond uit een 8 à 10 lessen onder de vorm van voordrachtavonden met diamateriaal en gericht op telkens een vogelgroep per les. Hij ging door in Tienen in het nu verdwenen lokaal van het Vianderpark. Een 25-tal mensen waren ingeschreven waaronder ikzelf. Heel wat daarvan waren nieuw in de milieubeweging, die toen nog niet zo sterk gestructureerd was. Voor die lessen had Philippe beroep gedaan op een aantal specialisten in het 'vakgebied', bijvoorbeeld Guy Robbrecht voor een les over roofvogels en Guy Demeulemeester over zangvogels. De lesavonden werden afgewisseld met bezoeken aan natuurgebieden, hoofdzakelijk in de regio. Die bezoeken waren voor mij een openbaring. Ik kende wel heel wat soorten van op prentjes (bv. de beroemde Koffie Fort-collectie) en fotomateriaal, maar stond verbaasd dat je op een halve dag bij ons toch zoveel soorten kon waarnemen.

Was je daarvoor al geïnteresseerd in vogels of natuur?

Marcel:

Voor die cursus – ik was toen toch al 40 jaar – had ik niet zoveel ervaring met onze natuurgebieden. Als kind was ik wel een echte buitenspeler en dierenvriend. Eén van mijn voornaamste kinderactiviteiten was het tekenen van dierenparken zoals ik er later zelf een wilde hebben met de soorten netjes gescheiden door beekjes, en waterplassen en zonder tralies. Op vakantie in Brussel bij mijn tante en peter bezocht ik geregeld het Natuurhistorisch Museum, soms meerdere keren per week. Mijn spaarcentjes gingen naar educatieve boeken over natuur en dieren. Jeugdencyclopedieën waren toen erg 'in'. Eén van die boeken gaf allerlei tips rond bezig zijn met natuur zoals veren verzamelen, inrichten van aquarium of terrarium, en dus probeerde ik dat als 12-jarige. Stekelbaarzen vangen voor een klein aquarium met zo'n drietal exemplaren: één mannetje (een roodbaardje) en een tweetal vrouwtjes. Bouwen van een nest lukte nog net, maar verder geraakten mijn visjes niet in hun wellicht te nauwe behuizing. Ik ging salamanders vangen en probeerde ze enkele weken in leven te houden, maar dat liep meestal op ontsnappingen uit, want die beestjes kunnen aardig langs de glazen wanden omhoog klimmen. Ook een levendbarende hagedis heb ik ooit in mijn dierentuintje gehad. Een onhandigheid met een steen veroorzaakte zijn staartverlies, waarna ik dat beestje uit schaamte en schuldgevoel maar terug naar zijn vangplaats bracht.

Boven: Marcel Jonckers.

Volgende pagina: de Vogelwerkgroep op zoek naar de zwarte ooievaar.

Foto's Paul Matthys

GROEP OOST-BRABANT

Met allerlei grote bokalen (potten van ruim een drietal liter, schat ik) en schoendozen met plastic ervoor, maakte ik mijn insectendierentuin van sprinkhanen, kevers, rupsen... Ik herinner me nog dat je met een bokaaltje op een kwartiertje tijd tientallen verschillende lieveheersbeestje kon vangen op bloeiende brandnetels, de 'speciaalste' hadden een zwartwit dambordpatroon. Op juni-avonden kon je gemakkelijk een tiental junikevers uit de lucht plukken met een netje. Zo'n netje maakte ik zelf volgens het model van mijn natuurknutselboek met een bamboestok en een ijzerdraad en ... een oude nylonkous als vangzak. Prachtige pijlstaartrupsen als avondrood en ligusterpijlstaart verpopten in mijn dierentuintje tot schitterende vlinders.

De houding tegenover natuur was toen nog niet helemaal wat ze nu is. Rond mijn 14-15 jaar ging mijn aandacht helemaal naar vlinders, sorry, naar vlinders verzamelen: doden met ether en netjes opzetten zoals ik in het museum had gezien. Daarbij ging het telkens maar om één of twee exemplaren per soort, bv. een mannetje en een vrouwtje. Ik had toch meer dan 100 soorten vlinders en andere grote insecten. Op nachtvlinderjacht gaan met licht of stroop mocht ik niet, maar ook overdag vond ik geregeld nachtvlinders rustend op muren of stoepen. Mijn vader maakte mooie schuifbakken met een glas bovenop waarin ik mijn verzameling uitbouwde, met onder elk exemplaar een kaartje waarop in Chinese inkt, zo werd voorgeschreven, vangplaats en -datum stond genoteerd. Elk exemplaar had ook zijn naamkaartje met Nederlandse en Latijnse naam.

Met de verzameling behaalde ik zelfs een medaille op een hobbybeurs. De vlindergidsen evenals de andere natuurgidsen van toen waren helemaal niet wat ze vandaag zijn, meestal maar met enkele kleurplaten, de rest in zwartwit en zeker minder compleet. De Vlindergids van George Warnecke (als mijn geheugen goed zit) was mijn bijbel.

Ik deed ook aan trekvindertellingen: ik fietste als 15-16 jarige de toen nog talrijke klaver- en ??? velden rondom Tienen langs en telde er zo goed mogelijk de diverse soorten. Atalanta, distelvlinder, gele en oranje luzernevlinders, gamma-uil... alles netjes in het boekje. Mijn telresultaten gingen naar De Bilt (het Nederlands Meteorologisch Instituut). Ik was toen één van de slechts vijf Vlaamse tellers. In Vlaanderen was er nog geen centrum waar je met zo'n gegevens terecht kon. Ik had ook geen contacten met anderen die met natuur bezig waren. En als jongen van 16-17 jaar met een vlindernet op stap: je was toen veel meer dan nu een rare, en een beetje uit gêne ben ik er helemaal mee gestopt op die leeftijd, zeker ook door gebrek aan een netwerk waar ik terecht kon.

Ik bleef wel erg geïnteresseerd in natuur. Ik was een abonnee van Hamster, een tijdschrift uitgegeven door het Schoolmuseum van Gent. Beroepsmatig ben ik in het lager onderwijs terecht gekomen en lessen over natuur gaf ik het liefst. Wel heb ik nooit gebruik gemaakt van mijn vlinderverzameling. Ik was toen al beschaamd over het 'onnodig doden' van die diertjes en dat wou ik zeker niet propageren bij mijn leerlingen.

Terug naar de oprichting van de Vogelwerkgroep. Hoe is dat precies in zijn werk gegaan?

Marcel:

Er ontstonden een aantal heuse vriendschappen tijdens die cursus in 1988 en op het einde besloten we er niet mee te stoppen en een werkgroep op te starten om verder te werken rond vogels. Philippe Smets werd logischerwijze de eerste voorzitter, ik was secretaris. We besloten een tijdschriftje uit te geven. Als naam kozen we 'Ons Vogelblad', als embleem een in zwartwit eenvoudig herkenbare vogel: de scholekster waarvan er toen een broedgeval in de regio was geweest en waarvan we hoopten dat hij talrijker zou worden.

We kozen voor de paraplu van de Regionale Vereniging Natuur en Landschap (nu Natuurpunt Oost-Brabant) terwijl toen bijna alle vogelwerkgroepen bij De Wielewaal zaten. Later sloot die aan bij Natuurreservaten en na de fusie met Wielewaal werd dat het nu vertrouwde Natuurpunt.

In maart 1989 verscheen het eerste nummer van Ons Vogelblad. We hoopten een 50-tal abonnees te kunnen strikken, maar we passeerden al dadelijk de 100. We besloten telkens een vogelsoort voor te stellen, verslagjes te brengen van activiteiten, een gebied voor te stellen en zeer belangrijk: driemaandelijks wilden we een overzicht brengen van in onze regio waargenomen soorten. Zo konden we die waarnemingen uit de notaboekjes halen waar ze toendertijd meestal zaten te verstoffen. De visie op dat tijdschrift is in de loop der jaren niet echt veranderd. Wel is het tijdschrift technisch en – dat mogen we toch stellen – inhoudelijk steeds verbeterd en ook dikker geworden. Hadden we toen 32 bladzijden waarvan 6 bladen verantwoorde publiciteit om uit de kosten te komen, nu verschijnen we meestal op 68 bladzijden en ruim 300 exemplaren.

Wat wilden jullie bereiken met zo'n Vogelwerkgroep?

Marcel:

Onze doelen schreven we van in den beginne uit als educatie, studie, bescherming,... Maar ook erg belangrijk vonden en vinden we nog steeds een goede intermenselijke sfeer, zoveel mogelijk mensen laten genieten van vogels en van onze natuurgebieden

en opkomen voor meer aandacht voor onze avifauna in die natuurgebieden. Vogels kunnen immers niet zonder een leefomgeving.

Door mee te werken aan een inventarisatie voor het ruilverkavelingsblok Hoegaarden konden we een mooi sommetje opstrijken waarmee we enige financiële armslag kregen, want naast de abonnementsgelden voor Ons Vogelblad hadden we geen inkomsten. Als werkgroep kregen we toen geen opdrachten en niemand vertelde ons dat we in aanmerking kwamen voor Mina-subsidies, waar we een aantal jaren later een paar keer mochten van genieten totdat het voor werkgroepen werd afgeschaft.

Educatie betekent veelal cursussen inrichten. Is dat de manier waarop jullie potentiële geïnteresseerden proberen te bereiken?

Marcel:

Omdat we educatie, sensibilisering en vorming belangrijk vinden, hebben we al die jaren inderdaad heel veel dergelijke activiteiten georganiseerd: enkele infoavonden per jaar en in de loop der jaren zeker meer dan 30 cursussen waaraan minstens 700 individuen deelnamen, waarvan meerdere meermaals een cursus volgden.

Vanaf dat startjaar 1989 zijn we bijna jaarlijks een grote cursus blijven organiseren, afwisselend in meerdere gemeenten van ons werkingsgebied. Stilaan werd die cursus uitgebreid tot we op een bepaald ogenblik besloten hem over twee jaar te spreiden in twee modules. Na enkele jaren konden we ook steeds meer lessen door eigen mensen laten geven zodat we nu nog alleen maar op Koen Leysen als buitenstaander van onze werkgroep beroep doen. Zowel Peter Collaerts als ikzelf, maar ook Jan Wellekens zijn vaste lesgevers geworden.

Naast die grote cursussen organiseerden we heel wat kleinere bestaande uit enkele lessen, bijvoorbeeld onze instapcursus onder het motto 'Vogels dichtbij', maar ook allerlei thematische cursussen bv. rond zangvogels, steltlopers, watervogels, tuinvogels of de steeds zeer succesrijke 'Roofvogels en Uilen'.

Die cursussen proberen we – net als onze andere activiteiten – goed te spreiden over ons werkingsgebied dat sinds de fusie van Natuurreservaten met Wielewaal 20 Oostbrabantse gemeenten omvat (vroeger waren er dat zelfs nog meer).

Via al die activiteiten hebben we dus heel veel mensen bereikt en heel veel mensen meer liefde, interesse voor en kennis van vogels bijgebracht, maar ook laten kennismaken met talrijke natuurgebieden tijdens geleide bezoeken. Veel van die mensen werden later actief in een plaatselijke Natuurpunt-afdeling of in één van het groeiend aantal reservaten of hebben zeker positieve uitstraling gegeven via hun werk- of kennissenkring.

En ja: het vogelvirus is besmettelijk. Het heeft mij gepakt in 1988 en bij elke start van een cursus waarschuw ik de deelnemers

daarvoor. Heel wat van die deelnemers hebben bij ons een nieuwe passie voor het leven ontdekt en vaak ook een nieuwe vriendenkring. Een aantal zijn grote kenners geworden die nu hun sporen verdienen, soms ook professioneel bij Natuurpunt, bij het INBO of bij het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Op die manier ben ik zeker dat mijn uit de hand gelopen tijdverdrijf impact heeft gehad en dat ik op die manier ook mijn steentje in de rivier heb gelegd.

Ook studie staat op jullie programma. Hoe zit het daarmee?

Marcel:

We hebben van in het begin meegewerkt aan diverse projecten. Om te beginnen de watervogeltellingen. Ik werd daarvan de regionale coördinator. Van een handvol getelde gebieden is dat in onze regio uitgegroeid tot bijna 30 getelde gebieden. Natuurlijk zijn dat niet allemaal topgebieden vergelijkbaar met bv. een aantal Antwerpse gebieden, maar we zorgen ervoor dat vrijwel alle waterpartijen tijdens die zes midmaandelijke wintertellingen geteld worden en dat geeft toch ongeveer 5 à 6000 watervogels per telling. Ik coördineer ook de PTT-tellingen (de Punt Transect Tellingen). Daarbij worden nu ruim 20 routes in ons werkingsgebied jaarlijks gelopen, wat momenteel meer dan een derde is van alle PTT-routes in Vlaanderen.

Met onze Vogelwerkgroep organiseren we ook een synchrone wintertelling van roofvogels in onze streek. Omdat die niet echt gestandaardiseerd en niet gebiedsdekkend is, is het wetenschappelijk belang beperkt, maar het boeit toch telkens heel wat mensen en geeft een aantal indicaties.

Wel erg gestandaardiseerd is het ABV-project dat we ook vanuit onze VWG in onze regio mee op poten hebben gezet. Daarin tel ik zes random aangeduide km-hokken in een driejaarlijkse cyclus, telkens 2 per jaar.

De Vogelwerkgroep is gekend voor zijn succesvolle en interessante uitstappen.

Marcel:

Wie met ons mee op stap gaat, maakt op die wijze ook kennis met de mooiste parels van ons natuurpatrimonium. En tijdens die uitstappen – wees gerust – gaat ook altijd aandacht naar het gebied zelf, en er wordt regelmatig stilgestaan bij waardevolle planten, bij vlinders, een kever of zelfs een slak. Ons stapritme ligt daardoor niet hoog. Snelwandelaars voelen zich niet thuis bij ons. We proberen zo vaak mogelijk plaatselijke mensen, bv. de conservator, bij die excursies te betrekken.

Naast de tochtjes van meestal een halve dag in eigen streek, houden we vrijwel maandelijks een daguitstap naar verdere natuurgebieden, soms met de bus. Tijdens één van die busreizen met 50 deelnemers naar de Oostvaardersplassen in Nederland stelden we daar de aanwezigheid vast van een Eleonora's valk, de enige tot nu aanvaarde waarneming van die soort in de Benelux. Niemand anders dan wij 50 kregen die valk in de kijker. Wij

De Vogelwerkgroep op uitstap in Het Vinne. Foto Paul Matthys

konden hem minstens een kwartier gadeslaan en hadden foto's als bewijs. Er volgden wat jaloerse reacties in een aantal Nederlandse publicaties.

Vanaf het eerste jaar hielden we jaarlijks een of twee weekenduitstappen (Texel, Cap Gris-Nez, Lac du Der, Oostkantons...). Op vraag van onze leden zijn die weekenduitstappen aangevuld met langere en verdere reizen (Estemadura, La Brenne, Donaudelta, Lesbos ...), reizen die we aan kostprijs organiseren, we zijn immers geen reisbureau. Door familiale omstandigheden heb ik zelf van die meerdaagsen moeten afzien, al kosten ze mij ook een deel van het organisatiewerk. Spijtig maar iedereen moet zijn prioriteiten stellen.

De inzet voor de Vogelwerkgroep heeft duidelijk veel voor jou betekend en doet dat nog altijd. Waar kijk je met plezier op terug?

Marcel:

In die 25 jaar dat Vogelwerkgroep Oost-Brabant nu bestaat, heb ik ontzettend veel uren gepresteerd voor de vogelwerkgroep. Graag gedaan en ik hoop dat ik dat nog een aantal jaren kan blijven doen alhoewel we zeker moeten uitkijken naar opvolgers. Zo'n vrijwilligerswerk doe je niet om "merci's" te krijgen, maar toch mocht ik de laatste jaren enkele keren eerbetuigingen krijgen die me veel plezier deden. Zo kreeg onze werkgroep in 2010 van Natuurpunt een Award als voorbeeld van werkgroep met brede werking op zowel educatief vlak, op gebied van studie-inzet als qua ledenbinding. In 2008 mocht ikzelf de Gouden Gors ontvangen van afdeling Velp-Mene en op de Brakonadag van 2014 werd opnieuw onze vogelwerkgroep in het zonnetje gezet en kregen we felicitaties vanwege de gedeputeerde voor leefmilieu van de Provincie Vlaams-Brabant. Toch een paar dingen om fier op te zijn.

Hugo Abts overhandigt de Gouden Gors aan Marcel Jonckers. Foto Luc Nagels

Voor mij is het zien van zoveel mogelijk soorten niet belangrijk. Het uitdragen van de boodschap is dat wel. En ik vind het belangrijker dat er bijvoorbeeld een grauwe klauwier broedt dan dat ik die soort heb waargenomen. Ik vind het ook belangrijker dat er opnieuw broedgevallen zijn van die of die soort, dan dat ik een zeldzame dwaalgast kan waarnemen.

Natuurlijk vind ik het ook prettig tijdens een bezoek aan een natuurgebied een zeldzame soort of een voor mij nieuwe soort waar te nemen, maar ik rijd er niet voor naar de kust bijvoorbeeld. Ieder zijn dada daarin en de veelheid van de verschillende benaderingen maakt een vereniging en de natuurbeweging sterk.

In die zin vind ik de diverse nestkastacties erg belangrijk. Zelf heb ik meegewerkt aan het uitbouwen van een zwaluwwerking in en vanuit Tienen, gevolgd door eveneens een nestkastactie voor gierzwaluwen. Een bijzondere infoavond over die soorten organiseerden we in diverse gemeenten.

Slechtvalk. Foto Karel Van Rompaey

Ik wil hier nog even de slechtvalk ter sprake brengen, een soort waarvoor ik door mijn contacten met Guy Robbrecht van het FIR (Fonds Instandhouding Roofvogels) een grote voorliefde heb, ook weer omdat je er iets kan voor doen. Zo heb ik samen met Philippe Smets een grote rol gespeeld in het plaatsen van enkele nestkasten voor deze soort in de regio, wat eindelijk dit jaar tot een Tiens broedgeval heeft geleid.

Dit jaar bestaat Vogelwerkgroep Oost-Brabant 25 jaar. Waaraan mogen we ons verwachten?

Marcel:

Dit jaar, 2014, is inderdaad voor ons een jubileumjaar: we vieren 25 jaar bestaan. Ons tijdschriftje was aan nummer 100 toe en kreeg bij die gelegenheid een nieuw kleedje en wat gewijzigde opmaak. Het evolueerde van een opmaak via typemachine, over de eerste, elementaire tekstverwerker naar de huidige opmaak volledig in één Word-bestand met een schitterende kleurkaft (dat laatste dankzij Griet Nijs).

Voor dit jaar hebben we geen grote cursus gepland (maar die komt er wel weer in 2015) om een fraai programma aan te kunnen bieden met o.a. twee reizen en vier weekends naar de topgebieden uit die 25 jaar. Bovendien zitten in dit feestprogramma een drietal mooie activiteiten. We hadden eind april al de dag 'Vogels in Lubbeekse Nesten' i.s.m. Afdeling Lubbeek. Eind september is er de grote Paddepoeldag waarbij we i.s.m. met kern Glabbeek 25 jaar Paddepoel én 25 jaar Vogelwerkgroep vieren. En op het einde van het jaar hebben we nog een grote actie in het Cultureel Centrum De Kruisboog in Tienen. Het wordt een tentoonstelling 'Vogels in de Kunst': een 8-tal kunstenaars uit de streek stellen elk 5 werken rond vogels tentoon. Aansluitend is er een fotowedstrijd met drie thema's, plus een vierde categorie jeugd. De beste 10 werken uit elke categorie worden tentoongesteld en in elke categorie worden er 2 bekroond. Bovendien worden bij de vernissage ook al de vogelwerkgroepleden gehuldigd die 25 jaar trouw bleven.

Dank je wel, Marcel, voor zoveel jaren gedreven inzet en ook dank aan allen die mee deze succesvolle Oostbrabantse vogelwerkgroep dragen.

Info:

www.vogelwerkgroep-oost-brabant.be

www.natuurpuntoostbrabant.be

Viering 25 jaar Vogelwerkgroep Oost-Brabant en 25 jaar

Paddepoel: zie p. 12 en 20 van dit tijdschrift voor het programma van 28 september in Glabbeek.

